

УДК 94:82-1 (477)

КРАСЮК Валентина,

викладач-методист, викладач української мови та літератури Черкаського державного бізнес-коледжу (м. Черкаси, Україна)

krasuk54@ukr.net

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9259-0914>

ЩЕРБИНА Світлана,

викладач-методист, викладач історії Черкаського державного бізнес-коледжу (м. Черкаси, Україна)

shcherbynasi304@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3076-2578>

МИШЕНКО Марія,

викладач англійської мови

Черкаського державного бізнес-коледжу (м. Черкаси, Україна)

officmail@ukr.net

ORCID: <https://orcid.org/0009-0001-3086-3953>

УТВЕРДЖЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕЇ У СВІТОГЛЯДІ ТА ПОЕТИЧНІЙ ТВОРЧОСТІ ЮРІЯ ЛИПИ (1900-1944)

У статті розкрито місце у суспільно-історичному та культурно-мистецькому житті й національному поступі українського народу першої половини ХХ ст. Юрія Липи. Мета даної розвідки полягає у приверненні уваги до постаті діяча, розуміння його світоглядної позиції у формуванні національної ідентичності й цінностей та визначенні актуальності його творчості для сучасної літературної та культурної дійсності.

Ю. Липа – громадський діяч, ідеолог-націоналіст, геополітик, науковець-медик, письменник, перекладач, літературознавець, істинний патріот, який

свої здібності, зусилля і різнобічну обдарованість спрямовував у руло служіння національній ідеї. Він був одним із перших українських ідеологів, хто вважав єдино можливим для України європейський шлях розвитку. Його ім'я стоїть поруч з іменами таких політичних діячів як Д. Донцов, М. Міхновський, С. Бандера.

Ю. Липа належав до еміграційного покоління «трагічних оптимістів». У період Української революції 1917–1921 рр., визвольних змагань міжвоєнного двадцятиліття і Другої світової війни в украї несприятливому еміграційному середовищі вражає його надзвичайна працьовитість. Про це свідчить великий за обсягом творчий доробок діяча, що став національним надбанням. Однією з головних його ідей була теза про «відродження» літератури, культури, нації, держави.

У дослідженні використано історичний, хронологічний, біографічний та компаративний методи.

Ключові слова: Юрій Липа, національна ідея, духовне становлення, світогляд, світомислення, ідея державності, культурна ідентичність, поетична творчість.

ESTABLISHMENT OF THE NATIONAL IDEA IN THE YURI LYPA'S OUTLOOK AND POETIC CREATIVITY (1900–1944)

The article reveals Yuriy Lypa's place in the socio-historical and cultural-artistic life and national progress of the Ukrainian people in the first half of the 20th century. The purpose of this investigation is to draw attention to the figure of the author, understand his worldview position in the formation of national identity and values, and determine the relevance of his work for modern literary and cultural reality.

Yuriy Lypa is a public figure, a nationalist – ideologist, a geopolitician, a medical scientist, a writer, a translator, a literary critic, a true patriot who channeled his abilities, efforts, and versatile talents in the direction of serving the national idea. He was one of the first Ukrainian ideologists who believed that the European path of development was the only possible one for Ukraine. His name stands next to the names of such political figures as D. Dontsov, M. Mikhnovsky, S. Bandera.

Yuriy Lypa belonged to the emigration generation of «tragic optimists». In the period of the Ukrainian Revolution of 1917–1921, the liberation struggles of the interwar twenty years and the Second World War, in an extremely unfavorable emigration environment, his extraordinary hard work was impressive. This is evidenced by the artist's extensive creative work, which has become a national treasure. One of his main ideas was the thesis about the «revival» of literature, culture, the nation, and the state.

Historical, chronological, biographical and comparative methods were used in the research.

Keywords: *Yurii Lyra, national idea, spiritual formation, worldview, ideology, idea of statehood, cultural identity, poetic creativity.*

Постановка проблеми. В усі часи, а особливо після втрати української державності, національно свідомі митці слова перебирали на себе важливі ідеологічні функції щодо реалізації державницької політичної програми та націєтворчих завдань. «Українським письменникам загалом «випадало не лише обґрунтовувати державницькі ідеї, бути їх теоретиками... й творчо їх реалізовувати, але й доводити власним життям» [1, с. 116]. Покоління мистецької еліти міжвоєнного періоду ХХ ст., до якої належав і Юрій Липа, з огляду на суспільно-політичну ситуацію спрямовує свою увагу до національної сутності літератури, адже саме слову відводилась вирішальна роль національного самозбереження і самовизначення українського духовного буття. Все існує у складних взаємозв'язках, одне служить логічним продовженням іншого. Зважаючи на сучасний контекст, де питання національної самоідентифікації та збереження культурної спадщини набувають особливого значення в умовах глобалізації та геополітичних турбулентностей, аналіз внеску письменників у формування національної свідомості стає особливо важливим. Розгляд діяльності мистецької еліти під кутом зору їхньої ролі у реалізації державницьких та національних ідеалів надає можливість кращого розуміння механізмів формування ідентичності та спадщини країни в минулому та її впливу на сучасну культурну дійсність.

Аналіз наукових публікацій. Діяльність Ю. Липи як політика, автора ідеологічних та публіцистичних праць висвітлена протягом останніх трьох десятиліть у ґрунтовних дослідженнях багатьох авторитетних науковців України значно ширше, ніж літературна творчість та літературознавча діяльність. Серед сучасних дослідників художньої творчості Ю. Липи варто виокремити В. Марочкіна, І. Жифарську, М. Зубрицьку, С. Хороба, С. Кучеренко, Т. Салигу, Г. Райбедюк, Т. Мейзерську, О. Янчука,

М. Ільницького, В. Пахаренка, Л. Череватенка та ін. Вітчизняні фахівці прагнуть повернути замовчуване ім'я рідній культурі, визначають жанрові та стильові ознаки творів письменника, їхню проблематику та художню й історичну цінність в українській літературі, аналізують його ідеологічну й мистецьку позицію, погляди на суспільну роль митця у процесі ствердження національної ідеї українців. Однак у загальноукраїнському літературному контексті ім'я Юрія Липи залишається ще для більшості читачів не надто відомим, а його літературна спадщина досліджена не достатньо. Одним з перших привернув увагу літературознавців до постаті Ю. Липи історик Василь Марочкін у статті «Ех, виорю небо орлами...» [2, с. 3], опублікованій у київській газеті «Молода гвардія» у 1989 р. Усебічне вивчення феномена Юрія Липи в незалежній Україні дещо активізувалося. Микола Ільницький у своїй передмові до першого повного видання поетичних творів Ю. Липи написав: «Юрій Липа повертається сьогодні до нас фрагментами, мовби розділяючись на кілька особистостей, діяльність яких реалізувалася у сферах, доволі віддалених одна від одної: художня творчість, історіософія, медицина. Кожна з цих галузей вимагає повної самопосягати, і поєднання в особі Юрія Липи письменника (поезія, проза, літературна критика), лікаря та філософа історії можна вважати винятковим явищем» [3].

Творчий портрет Ю. Липи вперше створили представники української науки в діаспорі, люди, що знали його особисто, співпрацювали з ним. Започаткував окремий напрям досліджень про Ю. Липу в українському зарубіжжі, назвавши його «липознавство», перший біограф і бібліограф митця, його друг і однодумець Лев Биковський. Саме йому належить перша праця про митця – «Апостол новітнього українства, Юрій Липа» (Майнц-Кастель, 1946). Л. Биковський присвятив діячу 28 своїх великих і малих праць [4, с. 247]. Серед сучасників Ю. Липи, які описували його життя, творчість і діяльність слід відзначити Є. Маланюка, М. Мухина, Т. Бульбу-Боровця, У. Самчука,

М. Струтинську, Н. Лівницьку-Холодну, а також спогади друзів письменника – А. Стебельської та Б. Стебельського – про останній рік життя і творчості Ю. Липи. Цінними науковими розвідками про митця були дослідження доньки Марти Липи-Гуменецької та друга й сучасника Євгена Маланюка. Л. Биковський писав, що «Ю. Липа своєю поставою й творчістю діяв оживляюче, не дивлячись на ніби «утопічність» його гасел і діяльності. Його вплив і значення для нації, попри обмежене, а то й підпільне ...можна б порівняти до впливу творчості Т. Шевченка, що створив українську націю, до діяльності М. Грушевського, що підвів наукові й політично-державні підвалини під українство, а Ю. Липа, опираючись на здобутки славних попередників, ствердив істоту українства і його історичне призначення. Накреслив план діяльності для української нації на століття вперед» [5, с. 10]. Літературна спадщина письменника не залишилася поза увагою науковців, дослідників і літературної критики, хоча потрібно зазначити, що часто, особливо проза, інтерпретується ними як наскрізь ідеологічна, недостатньо уваги приділяється художній складовій написаного.

Мета статті полягає у поверненні уваги до постаті Ю. Липи, формування його світогляду у контексті спрямованості на утвердження національної ідеї через різножанрову поетичну та літературознавчу діяльність. Дослідження має на меті простежити особливості впливу культурософських поглядів письменника та його своєрідності у визначенні проблематики та втіленні її в художніх творах. Зокрема, важливо розкрити цінність його творів не лише у контексті 20-х рр. минулого століття, а й у сучасному культурному середовищі. Це дозволить краще зрозуміти світоглядні позиції письменника у формуванні національної ідентичності й цінностей та визначити актуальність його творчості для сучасної літературної та культурної дійсності.

Виклад основного матеріалу. Так історично склалося, що в ім'я суспільно значущої мети, заради досягнення її кожен український митець слова

змушений був боротися за мову, культуру, за саму Україну. Взірцем відданої любові до України, невтомної праці на її благо стали батьки Юрія Липи. Іван Львович Липа – лікар, колишній тарасівець, засновник одеської «Просвіти», активний учасник українського визвольного відродження і революції та його дружина Марія, вчителька. Батько був автором віршів, нарисів, оповідань та збірок, і саме він вплинув на становлення Юрія як письменника. У листі до Бориса Грінченка Іван Липа писав про сина, що «він дуже любить читати. Уже перечитав всі дитячі книжки, які тільки можна було знайти в Одесі українською мовою. Що з того, що йому лише десять, подолав І. Левицького, Б. Грінченка, І. Франка, Д. Мордовця, взявся за «Літературно-науковий вісник». Отримує зі Львова «Дзвінок» і «Молоду Україну» [6, с. 4].

Г. Рейбедюк [1] і С. Кучеренко [4] зазначають, що Б. Грінченко, а згодом І. Франко підтримали літературні вправи початківця. Погляди І. Франка на процес літератури, покликання митця знайдуть відображення як у поезії та прозі, так і в публіцистиці та літературознавчих працях Ю. Липи. Виявлені ще в дитячі роки цікавість до історії Батьківщини, її шляху, досвіду, духовних надбань утвердяться згодом у громадській роботі та творчості. У вірші «Батькові» (1924) Юрій звертається до великої батьківської душі з обіцянкою виконати його заповіт – служити Україні:

А я де гляну, – Вас знаходжу, Батьку,

...І чую голос: «Будь, зростай, твори!» [7, с. 15].

Разом з батьком вони організували в Одесі українське видавництво «Народний Стяг» (1917) і здійснили 20 видань, з яких п'ять належало Юрію. На той час юнак працює редактором щоденної газети «Вісник Одеси», вступає до лав гайдамацької дивізії, стає заступником командира одеської «Січі», створеної із членів Союзу української молоді. Він бере активу участь у боях проти більшовиків. Свої думки й переживання під враженням національно-визвольних подій поет-початківець викладе у вірші із промовистою назвою

«Побідний марш» («Дарма од нас світло ховали»), який буде покладений на ноти. Про Союз визволення України напише публіцистичну однойменну статтю, а свої захоплення січовиками виразить у есеї «Носіть свої відзнаки» та розвідці «Січ» (1917), де розгляне історію скаутського руху в Європі й виникнення січового руху в Галичині та підросійській Україні. Про революційні події в Одесі у 1917–1918 рр. та особисту участь у них Юрій розкриє у статтях «З-над моря», «Галичани над морем» та художніх творах «Петька Клинь, нальотчик», «Моренко», «Гринів».

Період життя і навчання в Кам'янець-Подільському державному українському університеті (1919–1920) значно наповнив його світогляд і досвід у майбутньому служінні українській справі. Лекції з української мови ректора університету, професора Івана Огієнка, друга й однодумця Івана Липи, та лекції з українського письменства літературознавця, освітнього і громадського діяча, активного члена Комісії зі складання бібліографічного словника діячів Поділля Миколи Плевако формували літературну поставу Ю. Липи, сприяли розвитку організаторських, редакторських і літературних якостей молодого митця. У Кам'янці, маючи за плечима багатий одеський досвід, Юрій редагує студентський журнал «Нова думка», на сторінках якого були розміщені його твори. Він друкує статтю «Нещасний спадкоємець», яка дає розуміння еволюції світогляду автора та формування його «естетики чину». Як засвідчує бібліограф О. Янчук [8, с. 65-70], тут молодий Липа активно співпрацює з газетою «Життя Поділля», редакцію якої на той час очолює М. Грушевський, та щоденною газетою «Українське слово», в публікації яких переважають його емоційні роздуми й міркування про Одесу, яка стала школою гарту молодого автора. Саме в оточеному більшовиками та поляками Кам'янці, коли на очах гинули від хвороб і пошестей багато людей, Юрій вирішує стати лікарем, продовжити справу батька («По Кам'янці пішов я на медицину»). Свої враження та переживання про даний період життя Ю. Липа виклав у надрукованій

львівським видавництвом «Народний стяг» у 1936 р. збірці «Нотатник 2» новелі «Кам'янець столичний». Сюжет твору передає реалії урядової столиці УНР, обложеної ворогом, і є рефлексією автора на ті драматичні події. Ю. Липа не зображує батальних сцен, масових воєнних дій, але через поведінку і моральний вибір героїв твору, представлених різними групами інтелігенції, розкриває сутність учасників визвольних змагань, їхню роль і місце у боротьбі за державність. У образі філолога-слов'янознавця Масника читачам представлено пасивного, збайдужілого і навіть безпорадного інтелігента, який замість того, щоб взяти до рук зброю у час небезпеки, звинувачує й проклинає всіх українців, зрікається своїх ідеалів і, по суті, вмирає морально. Навпаки, підтримувати дух вояків береться молодий учений-іхтіолог Парфан. Покинувши наукові заняття, він проводить на фронті політосвіту, розкриває бійцям справжнє «призначення України». Перехворівши тифом, виснажений недугою, Парфан як християнський подвижник бере до рук зброю, щоб підтримати підупалих духом бійців. Після звияжного порятунку Кам'янця столичного він загине. На думку автора, – це справжній український інтелігент, зброя якого – Слово, його боротьба – Дух. Теплі спогади про це подільське місто, яке довелось покинути в 1920 р., звучатимуть у багатьох художніх творах митця [9, с. 40-55].

Значну роль у формуванні націоналістичного світобачення Ю. Липи мав на той час ідеолог націоналістичного руху, доктор права та журналіст Д. Донцов, який відзначав особливу роль письменників у суспільстві як сили, що формує свідомість людей. Його настанови про необхідність служіння мистецтва національній ідеї були підтримані молодим Липою. Однак, добре засвоївши засади нового вчення і досвід учителя, Ю. Липа переосмислює ідеї Д. Донцова і зберігає цілковиту самостійність мислення: йому замало закликів до дії, його цікавить політична якість націоналістичної дії та її суспільний ефект. «Він був сам велика індивідуальність, щоб уміститися у певних

стандартних нормах, тому у нього виник гострий конфлікт з Донцовим. Але він був суворим, послідовним вигнанцем класичного в його расових, культурних, традиційних формах, від Сократа починаючи і на Фіхте кінчаючи» [10, с. 48]. Ю. Липа глибоку ідейність та щирю любов до української держави узяв за життєву програму, реалізував у художній творчості через спектр націєбудівної проблематики та високоякісне мистецтво слова. Осмислення ролі митця у формуванні свідомості нації можна вважати провідною темою його творчості. Вперше ця тема прозвучала у драматичній поемі «Корабель, що відпливає» (1923) на сторінках «Літературно-наукового вісника», головним редактором якого на той час був Д. Донцов. «Людина, відчувши своє призначення, долає всі перешкоди, і корабель відпливає, а в прикінцевій пісні пустельника звучить заклик молитися Тому, хто дає призначення – Непостижимому і Безначальному!» [11, с. 137].

Перебуваючи в еміграції протягом 1920-1943 рр., Ю. Липа, ставлячи перед українськими письменниками насущні завдання, неодноразово звертався до кам'янецького періоду. У «Листі до літераторів» (1929) він згадає про важливість почутих у минулому на «площі в Кам'янці – столиці Дев'ятнадцятого» слова промови «Для слави, для чести» і мелодію «Вже воскресла», що для нього стала «гімном Чести і Державности», «тлом, на котрому творить український письменник» [12, с. 220].

У 1920 р. Ю. Липа разом з батьком та іншими борцями УНР емігрує до Тарнова (Польща), де активно пропагує українську справу. Накресливши перед собою мету «державницької літератури», він активізує літературну та громадсько-політичну діяльність. Гаслом життя і творчості стали його слова, висловлені у «Призначенні України»: «Все є доцільне, що служить силі українського організму». Сам Ю. Липа належав «до генерації тих, девізом яких було: «Здобудеш Українську державу або загинеш у боротьбі за неї. Тих, для кого слова були скріплені їхніми вчинками» [13, с. 30]. Так, у Тарнові у 1920-

1922 рр. він працює репортером у відділі преси і пропаганди Уряду УНР у вигнанні, утворює літературне об'єднання «Сонцевіт», навчаючись у Познані (1922-1929 рр.), стає ідейним керівником студентського братства «Чорноморе», зближується з групою «Митуса», підтримує діяльність січових стрільців, друкується на шпальтах української еміграційної преси «Студентський вісник», «Державницька нація», «Літературно-науковий вісник».

Особливо результативною і продуктивною літературною працею вважає варшавський період Ю. Липи (1929-1943). Разом з Є. Маланюком він стає організатором і натхненником літературної групи «Танк», головним завданням якої вважає не втечу від Росії, а хрестовий похід української культури і духовності. У ці роки написані кращі твори письменника: поетичні збірки «Суворість» (1931), «Вірую» (1938), історичний роман «Козаки в Московії» (1934), тритомне видання новел «Нотатник» (1936-1937). Окрім того, він займається перекладацькою діяльністю. У Варшаві побачила світ книга літературознавчих есе «Бій за літературу» (1935), де у 18 статтях, зокрема «Розмова з наукою», «Боротьба з Янголом», «Селянський король», «Розмова з минулим» автор вивів власне розуміння характеру українського мистецтва та літератури, розглянув проблему осмислення їхньої ролі у формуванні національної свідомості. У книзі – символі боротьби за існування нації в умовах окупації рідної землі – Ю. Липа зазначає, що ставив за мету зрозуміти свій час, зрозуміти людей, людські стремління й конфлікти, окреслити місце власної духовної раси та її письменництва серед людства [14, с. 54]. Л. Череватенко як упорядник книги з цього приводу зазначав, що це завжди «битва – не тільки за українську літературу, а й за український народ, за його право жити на світі» [14, с. 338].

Роль і місце художнього доробку Ю. Липи в історії національної культури вельми значущі й нині загально визнані. Він представляє собою самобутнє явище художньої, філософської та естетичної думки митця.

Неординарні можливості свого різнобічного таланту діяч виявив перш за все в поетичній творчості. На світовідчутті письменника позначилася складна й суперечлива епоха, в якій виборювалась українська незалежність, і цей складний і мінливий процес формував його індивідуальне світомишлення та світовідображення. У кристалізації двох найважливіших світоглядних рис поета – усвідомленого українського патріотизму та глибокої релігійності – очевидними чинниками були сімейна атмосфера, філософські погляди Т. Шевченка, Святе Письмо, суспільно-політичні умови, літературно-мистецьке середовище, серед якого жив і творив митець. Це була нова генерація, названа Д. Донцовим «трагічними оптимістами», які вірили в перемогу і незалежність України: Є. Маланюк, О. Теліга, Н. Ливицька-Холодна, О. Ольжич, Ю. Липа. Ними підтримувалися тісні зв'язки з представниками політичної та наукової еліти, змушеної емігрувати після падіння УНР у 1920 р.: І. Шовгеновим, В. Садовським, Л. Биковським, В. Щербаківським та ін. Активна еміграційна літературна діяльність Ю. Липи розпочинається дебютом поетичної збірки «Світлість», яка побачила світ у 1925 р. у Каліші, пізніше – у Варшаві – «Суворість» (1931) та «Вірую» (1938). «Входить у літературний процес дозрілим поетом зі сформованим стилем, тематикою і навіть словництвом, – так зазначав про Липу-поета Є. Маланюк у «Книзі спостережень. Статті про літературу» [15, с. 277–286]. Поезія Ю. Липи живилася натхненним словом своїх попередників, його слово продовжує місію національного державотворення. Поет, досконало знаючи українську та світову літератури, іноземні мови, створює глибоко інтелектуальну, духовно наснажену, сповнену любові до людини і природи поезію, яка своїм корінням сягає минулого, яке органічно поєднується в митця із сучасним, зокрема, з визвольними змаганнями та драмою національної історії. Мотив освяченості боротьби за долю України, її народу пронизує весь поетичний доробок митця. Його вірші пройняті вірою у звільнення народу від чужинських пут, духом нескореності Російській імперії.

Про цей дух його творчості засвідчує, зокрема, вірш «Могила незнайомого бійця». Ю. Липа, тяжко переживаючи і не сприймаючи трагічної реальності, не втрачав надії повернення на Батьківщину. Розвиваючи мотив тимчасовості періоду бездержавності України, писав у вірші «Щоденний бій»:

Ім'я минулого – ми,

Ім'я будучини – ми,

Хто став - є слугою тьми,

Хто в поході – звитяжець він... [16, с. 4].

Ю. Липа щиро вірив, що у своїх змаганнях за волю й державність Україна повинна йти своїм шляхом, а не сподіватися на допомогу західних чи східних сусідів, адже вона має великі потенційні можливості «переплавити руду на метал» і посісти гідне місце в геополітичному просторі Європи та світу («Знак цей рунічний»). Поет звертається до героїчних моментів в історії свого народу, зокрема до битв 1649 р. під Лоевом і Києвом, коли литовський князь Ян Радзивілл був вражений від небаченої енергії українців. Про страшні уроки української історії він нагадує у вірші «Суд Сірка», в якому йдеться про страшний наказ Івана Сірка винищити «недовірків», які зреклися національної честі в татарському полоні. У медитаціях, баладах Ю. Липи немає настроїв розгубленості, розпачу, а є філософська переоцінка минулого Батьківщини, бачення шляхів, які можуть відродити Україну. Звертається Ю. Липа у своїх поезіях і до героїки та міфології княжої доби («Київські легенди», «Князь полонений»). У художньому світі лірики поета органічно поєдналися образи й символи доби Володимира Мономаха, барокова пластика часу Івана Мазепи. «Поезія Юрія Липи міцно насичена історизмом – і то не тематикою чи навіть словництвом, – поезія Юрія Липи вичаровувала нам самий дух історизму, самий дух героїчних діб нашої історії» [15, с. 275], а стиль його, за словами Є. Маланюка, характеризується ясністю вислову, доцільністю образу й динамічною ошадністю речення.

Поезія, за задумом Ю. Липи, повинна пробудити національну самосвідомість читачів, тому його твори полемічні, пересипані несподіваними зіставленнями, асоціаціями. Більшість віршів поета звучать як молитва за людину, націю, Україну. Митець закликає плекати душу людини, що є умовою захисту й збереження держави:

*Там, де слово криваве «Слава!»,
Нерухомим табором стане,
У польоті затримані станем,
Щоб сповнитись – вами!
Жаден крик не пропав в порожнечі,
Жаден зойк – Україно... [13, с. 30].*

Творам Ю. Липи притаманна багатоманітність художніх образів і своєрідність мистецької проникливості в осмисленні істотних проблем буття. Наприклад, проблему національного визволення порушує драматична поема «Вербунок». Поет показує, що головною перешкодою у боротьбі з ворогами стає моральний занепад України через руйнування і відсутність єдності. Від бездержавності України страждає моряк, автор відображає негативний емоційний стан героя. Він не може змиритися з безсиллям земляків, які не хочуть і не можуть щось зробити, бо їх влаштовує роль жертви. Емоційна інертність вказує на безпросвітне майбутнє України: *«І дерево то є внутрішня злобна сонність, / Що міць відродженню і вірі обкрадає»* [17, с. 204]. Розбуджуючи прагнення до відвоювання свободи, моряк не припиняє боротьби, його повстанський корабель потрібен для того, щоб «шарпати отчизни побережжя» [17, с. 204]. З позицією моряка погоджується хлопець-сирота з України, який прагне відшукати правду на противагу підлості, і це стає вирішальним у визначенні життєвого шляху юнака. Заради очищення та відновлення національного єства Україна повинна пройти через складні історичні перипетії. Моряк відводить собі та подібним борцям із негативними

проявами вирішальну роль у цьому процесі: *«Край берегів великого народу/ Кружлятимем до згину, згідні смерть/ Для Нації життя – прийняти в льоті»* [17, с. 206]. Він залучає до свого повстанського загону юнака і утверджує свої позиції боротьби за ідеали. Незважаючи на загальні тенденції інертності та покірності значної частини українців, головний герой вірить у нездоланний дух нації.

Ідея утвердження національної ідентичності є основоположною в історико-філософській поемі *«Сон про ярмарок»*. Автор привертає увагу до основних проблем, що обумовлюють історичну скривдженість України: бездарність і слабкість влади, її корисливість, відсутність самоповаги, нечесний ворог. Україна не має можливості активно впливати на будь-які процеси, саме тому її й продають на ярмарку. Але внутрішнє пробудження, усвідомлення істинності окреслює перспективи подальшого поступу, дає відчуття власного призначення: *«...І з вас знаряддя вибере Найвищий, / Тож зрійте душами, готові станьте в тиші, / Бо ось приходить – простір і надія, / Що тут не ярмарок, а Сили дух повіяв»* [18, с. 113]. Автор стверджує, що для здійснення місії державотворення важливими є поняття крові, любові й віри, що об'єднують народ у єдине ціле, консолідують націю на духовному рівні й допомагають рухатися уперед.

Його поезія була високо оцінена авторитетними сучасниками. Д. Донцов вважав, що Ю. Липа прийшов у нашу літературу як найбільш сучасний неоромантик і взагалі найбільший поет після Тараса Шевченка, Лесі Українки і Івана Франка. На думку Є. Маланюка, не могли б появитися без Липи такі поети, як Яновський і Бажан, як Ольжич і Оксана Лятуринська [19, с. 287].

З'ясовуючи причини упередженого ставлення до поезії Ю. Липи діаспори, еміграційний дослідник М. Антонович пояснює це так: *«На це склався цілий ряд причин: еміграційні умови, глибина думок і символіки, а часом неясне висловлювання думки не сприяли розумінню його поезії»*

широкими колами. Але одна з найголовніших причин його невеликої популярності як поета була та, що Ю. Липа не був міцно й тривало прив'язаний з будь-яким політичним рухом чи напрямом. Він був просто українцем. І великим українцем. Для кіл УНР 1930-х років він був занадто націоналістичним, для націоналістів він був замало націоналістичним, а для Д. Донцова він був мало не зрадником, зокрема, після того, як розійшовся з «Вісником» в середині 1930-х років» [20, с. 19]. Сталося так, що жодне середовище після Другої світової війни не було зацікавлене в популяризації Ю. Липи як поета [17, с. 9].

Б. Стебельський підкреслював, що Ю. Липа сповідував принципи глибинного пізнання характеру народу й окремого її представника, виходячи з його внутрішньої суті та своєрідності, і як ідеолог, і як художник утверджував їх, поклавши в основу поетики характеротворення [19, с. 284-292]. Художні характери героїв Ю. Липи історично зумовлені, тому оцінювати їх потрібно з урахуванням соціокультурної ситуації, в якій вони творилися, і в контексті світоглядних ідей, що їх сповідував і утверджував автор. То була доба максимального напруження і спроб самореалізації як України загалом, так і окремих постатей національної еліти, до культурного поля якої належав Ю. Липа.

Висновки та перспективи подальших розвідок у даному напрямі. Юрію Липі судилося жити і творити у буремний міжвоєнний час, а утвердження його націоналістичного світогляду та літературної майстерності припадає на емігрантський період його життя. Прагнення перебувати у стихії українського слова до останніх днів зберігали його зв'язок з Україною. Митець жив, працював, мислив, творив, молився заради загальнонаціональних ідеалів і інтерпретував всі тексти та явища з погляду національної ідеї. Вона була наскрізною в його художньому та літературознавчому доробку. Перспективи

подальших розвідок мають на меті докладніше виокремлення національної ідеї в художній прозі Ю. Липи.

Список використаних джерел та літератури

1. Райбедюк Г. Б. Націєтворчий потенціал лірики Ю. Липи та поетів-дисидентів. *Четверті Липівські читання: зб. матеріалів Всеукр. наук.-практ. конф., 18-19 квітня 2008 р. / упоряд. Г. Дольник. Київ: УВС ім. Ю. Липи, 2009. С. 114–123.*
2. Марочкін В. Ех, виорю небо орлами... *Молода гвардія. Київ, 1989. 4 листоп. № 211. С. 3.*
3. Ільницький М. Не зрікатися своєї душі (Концепція України в творчості Юрія Липи). *Портал експеримент. URL: <https://md-eksperiment.org/post/20160624-ne-zrikatisya-svoyeyi-dushi-koncepciya-ukrayini-v-tvorchosti-yuriya-lipi>.*
4. Кучеренко С. Внесок діаспори в бібліографічне забезпечення липознавства. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія: Історичні науки. Острог, 2015. Вип. 23. С. 244–250.*
5. Биковський Л. До справи пізнання життя і творчості Юрія Липи. *Нові дні. 1966. № 200, вересень. С. 9–15.*
6. Липа Ю. Час людини: поезія та проза. Харків, 2019. 592 с.
7. Вірші Юрія Липи, які не увійшли у його нове видання поезій. *Нові дні. 1967. Вересень. Ч. 212. С. 14–15. URL: <https://diasporiana.org.ua/wp-content/uploads/books/8571/file.pdf>.*
8. Янчук О. Студентські роки Юрія Липи. *Треті липівські читання: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., 5-6 травня 2006 р. Одеса, 2007. С. 65–71.*
9. Липа Ю. Нотатник 2. Укр. Прометей. Детройт. 1955. 98 с. URL: <https://diasporiana.org.ua/wp-content/uploads/books/25639/file.pdf>.
10. Самчук У. На білому коні: Спогади. *Літопис Червоної Калини. 1999. 229 с.*
11. Липа Ю. Галичани над морем. *Літопис Червоної Калини. 1936. Ч. 3. С. 7–11. URL: <http://surl.li/smgty>.*
12. Липа Ю. Лист до літераторів. Апостол новітнього українства: спогади про Юрія Липу. Львів, 2000. С. 218–222.
13. Райбедюк Г. «Спалитися в безупиннім життю»: пасіонарна енергетика слова і чину Юрія Липи: відкрита лекція. Кам'янець-Подільський: ТОВ «Друкарня “Рута”», 2020. 92 с.
14. Липа Ю. Бій за українську літературу / упоряд. Л. Череватенко. Київ: Дніпро, 2004. 352 с.
15. Маланюк Є. Книга спостережень. Статті про літературу / упоряд. Г. М. Сивокінь, І. В. Коптілова. Київ: Дніпро, 1997. 383 с.

16. Липа Ю. Сімнадцятий. *Юнак*. 1972. Січень. С. 4. URL: https://vydavnytstvo.plastscouting.org/yunak/arkhiv/1972_1.pdf.
17. Липа Ю. Поезія. Торонто, 1967. 292 с.
18. Липа Ю. Твори: в 10 т. Львів: Каменяр, 2005. Т.1: Поезія. 543 с.
19. Стебельський Б. Юрій Липа. Ідеї і творчість. Статті та есеї. Торонто, 1991. С. 284–292.
20. Антонович М. Нове видання поезій Юрія Липи. *Нові дні*. 1967. № 210 (211), серпень. С. 15–20.

References

1. Raybedyuk, H. V. (2009). Natsiyetvorchyu potentsial liryky Yu. Lypy ta poetiv-dysydyentiv [The nation-building potential of Yu. Lypa's lyrics and dissident poets]. *Chetverti Lypivs'ki chytannya: zb. materialiv Vseukr. nauk.-prakt. konf. Kyuyiv: UVS im. Yu. Lypy*, pp. 114–123. URL: <https://jvsmk.donnu.edu.ua/article/view/5678> [In Ukrainian].
2. Marochkin, V. (1989). Ekh, vyoryu nebo orlamy... [Eh, I will destroy the sky with eagles...]. *Moloda hvardiya*. Kyuyiv, 4 lystop., no. 211, p. 3 [In Ukrainian].
3. Il'nyts'kyu, M. Ne zrikatysya svoeyei dushi (Kontseptsiya Ukrayiny v tvorchosti Yuriya Lypy) [Do not renounce your soul (The concept of Ukraine in the works of Yuri Lypa)]. *Portal eksperyment*. URL: <https://md-eksperiment.org/post/20160624-ne-zrikatysya-svoeyei-dushi-koncepciya-ukrayini-v-tvorchosti-yuriya-lipi> [In Ukrainian].
4. Kucherenko, S. (2015). Vnesok diaspory v bibliohrafichne zabezpechennya lypoznavstva [The contribution of the diaspora to the bibliographic provision of lipology]. *Naukovi zapysky natsional'noho universytetu «Ostroz'ka akademiya». Seriya: Istorychni nauky*. Ostroh, Vol. 23, pp. 244–250 [In Ukrainian].
5. Bykovs'kyu, L. (1966). Do spravy piznannya zhyttya i tvorchosti Yuriya Lypy [To the matter of learning about the life and work of Yuri Lypa]. *Novi dni*, no. 200, veresen', pp. 9–15 [In Ukrainian].
6. Lypa, Yu. (2019). *Chas lyudyny: poeziya ta proza* [Time of man: poetry and prose]. Kharkiv [In Ukrainian].
7. Lypa, Yu. (1967). Poeziy. Virshi Yuriya Lypy, yaki ne uviyshly u yoho nove vydannya poeziy [Poetry. Yuri Lypa's poems, which were not included in his new edition of poems]. *Novi dni*. Veresen', part 212, pp. 14–15. URL: <https://diasporiana.org.ua/wp-content/uploads/books/8571/file.pdf> [In Ukrainian].
8. Yanchuk, O. (2007). Students'ki roky Yuriya Lypy [Yuri Lypa's student years]. *Treti lypivs'ki chytannya: materialy Vseukr. nauk.-prakt. konf.* Odesa, Druk, pp. 65–71 [In Ukrainian].
9. Lypa, Yu. (1955). *Notatnyk 2* [Notebook 2]. Ukr. Prometey. Detroyt. 98 p. URL: <https://diasporiana.org.ua/wp-content/uploads/books/25639/file.pdf> [In Ukrainian].
10. Samchuk, U. (1999). Na bilomu koni: Spohady [On a white horse: Memories]. *Litopys Chervonoyi Kalyny*. 229 p. [In Ukrainian].

11. Lypa, Yu. (1936). Halychany nad morem [Galicians over the sea]. *Litopys Chervonoj Kalyny*, part 3. pp. 7-11. URL: <http://surl.li/smgty> [In Ukrainian].
12. Lypa, Yu. (2000). Lyst do literatoriv [A letter to writers. Apostle of modern Ukrainianism: memories of Yuri Lypa]. *Apostol novitn'oho ukrayinstva: spohady pro Yuriyu Lypu*. L'viv, pp. 218–222 [In Ukrainian].
13. Raybedyuk, H. (2020). «Spalytysya v bezupynnim zhyttju»: pasionarna enerhetyka slova i chynu Yuriya Lypy: vidkryta lektsiya [«To burn in a ceaseless life»: the passionate energy of words and actions of Yuri Lypa: an open lecture]. Kam'yanets'-Podil's'kyj: TOV «Drukarnya “Ruta”», 92 p. [In Ukrainian].
14. Lypa, Yu. (2004). *Bij za ukrayins'ku literatur* [The fight for Ukrainian literature]. Kyiv [In Ukrainian].
15. Malanyuk, Ye. (1997). *Knyha sposterezhen'*. Statti pro literaturu [Book of observations. Articles about literature]. Kyiv [In Ukrainian].
16. Lypa, Yu. (1972). Simnadtsyatyy [Seventeenth]. *Yunak*. Sichen'. p. 4. URL: https://vydavnytstvo.plastscouting.org/yunak/arkhiv/1972_1.pdf [In Ukrainian].
17. Lypa, Yu. (1967). *Poeziya* [Poetry]. Toronto [In Ukrainian].
18. Lypa, Yu. (2005). *Tvory: v 10 t.* [Works: in 10 volumes]. L'viv: Kamenyar, 2005, vol. 1: *Poeziya*, 543 p. [In Ukrainian].
19. Stebel's'kyj, B. (1991). Yuriy Lypa. Ideji i tvorchist'. Statti ta eseyi [Yuri Lypa. Ideas and creativity. Articles and essays]. Toronto, pp. 284–292 [In Ukrainian].
20. Antonovych, M. (1967). Nove vydannya poezij Yuriya Lypy [New edition of poems by Yuri Lypa]. *Novi dni*, no. 210 (211), serpen', pp. 15–20 [In Ukrainian].

Рецензенти:**І. О. Демуз, д. і. н., проф.;****Н. Б. Щebetюк, д. і. н.****Надійшла до редакції: 25.04.2024 р.**